

Б. Черкас, канд. політ. наук, асист.,
Н. Новицкая, студентка 2 курсу магістратури
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКАЯ СТРАТЕГИЯ КАТАРА В РЕГИОНЕ АФРИКАНСКОГО РОГА

Кризис в Персидском заливе, или Катарская блокада 2017 г., в результате которой Саудовская Аравия, ОАЭ, Бахрейн и Египет разорвали дипломатические отношения с Катаром, подтолкнули лидеров обеих сторон конфликта к расколу, что, в том числе, имело свое влияние на Африканском Роге. Авторы анализируют в статье, на каком уровне сейчас находятся отношения между Катаром и государствами Африканского Рога. Описан тип сотрудничества, какой Катар и африканские страны пытаются осуществить для расширения своих отношений на политическом и экономическом уровнях.

Ключевые слова: Катар, Африканский Рог, мирные инициативы, Катарская блокада, Африка.

УДК 321.7:070.48

І. Кост, канд. політ. наук, наук. співроб.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Розглянуто основні аспекти стратегічних комунікацій у процесі реалізації європейської та євроатлантичної інтеграції, проаналізовано роль стратегічних комунікацій і їхню важливість у забезпеченні національної безпеки.

Ключові слова: стратегічні комунікації, ЄС, НАТО, європейська інтеграція, Україна, національна безпека.

Постановка проблеми. Стратегічні комунікації вважаються невід'ємним і ефективним механізмом зовнішньої політики й національної безпеки провідних держав світу, одними з найбільш ефективних інструментів просування геополітичних і національних інтересів на міжнародній арені. Запорукою миру та стабільності у світі є своєчасне виявлення, попередження і нейтралізація загроз як військових, так і гібридних. Особливо гібридні загрози набули актуальності з початком агресії Російської Федерації проти України, яка ґрунтується на використанні методів гібридної війни, що передбачає використання суспільства, його свідомості в досягненні цілей, що поставив перед собою агресор.

Мета статті – проаналізувати сучасні інформаційні загрози й можливості їхньої протидії в Україні, поточний стан і розвиток співпраці ЄС і НАТО з Україною у сфері стратегічних комунікацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика стратегічних комунікацій уже досліджувалась зарубіжними та вітчизняними вченими. Одними з основних зарубіжних учених, які зробили вагомий внесок у розвиток цієї сфери є: Д. Андерсон, Т. Блеклі, Д. Джонс, С. Джонсон, П. Корніш, Д. Мерфі, К. Халлаген, Д. Хольцхаузен, К. Х'юз тощо. Серед вітчизняних учених можна відзначити: А. Баровську, А. Веселовського, С. Гуцал, Д. Дубова, О. Кушнір, Є. Макаренко, М. Ожевана, Г. Почепцова, Є. Тихомірової та ін.

Основні результати дослідження. Під стратегічними комунікаціями варто розуміти процес, що спрямований на забезпечення національної безпеки держави, який включає публічну дипломатію (комплекс заходів, спрямованих на вивчення й інформування зарубіжної аудиторії та встановлення контактів); зв'язки із громадськістю (управління громадською думкою, формування відносин суспільства і державних органів/корпоративних структур для об'єктивного осмислення соціальних, політичних або економічних процесів); інформаційні та психологічні операції (сплановані форми й методи поширення інформації для здійснення певного впливу на установки та поведінку спільноти); комунікацію зі ЗМІ, протидію дезінформації, дії в кіберпросторі, міжнародні й національні інформаційні заходи і т. д. Тобто, розуміння важливості стратегічних комунікацій для забезпечення національних інтересів, підкреслюють фахівці, сприятиме їхньому ефективному використанню у

практиці міжнародної взаємодії. У документі "Від бачення до дії – стратегічні пріоритети глобальної стратегії ЄС" зазначається, що стратегічні комунікації передбачають "підтримку публічної дипломатії в різних сферах для налагодження контактів між зовнішньою політикою ЄС і спільнотою європейських країн, для об'єктивного інформування стратегічних партнерів щодо здійснення зовнішньої політики, підвищення узгодженості й інтенсивності обміну інформацією про принципи і дії ЄС на міжнародній арені, оперативне спростування дезінформації, забезпечення відкритості медіасередовища всередині і за межами ЄС" [1–3].

Україна на національному рівні досягла певного успіху в розвитку стратегічних комунікацій, увага до яких у державі посилюється із початком активної фази російської агресії у 2014 р., але його можна підсилювати за рахунок синергії й поглиблення співробітництва з ЄС і НАТО, які приділяють увагу цій сфері й мають напрацювання як на національному так і регіональному рівнях. Україна має розвинути співпрацю з цими організаціями, зокрема й у безпековому вимірі. Адже здатність українського суспільства й держави ефективно протидіяти гібридним загрозам, протидію дезінформації та пропаганді поліпшуватиме безпекову ситуацію й у Європі загалом. Результатом такої співпраці стало створення у 2017 р. неформальної робочої групи з урядом України для допомоги з визначенням стратегічних комунікацій і запровадженням ініціативи щодо підтримки українських ЗМІ, доведено, що велика частина розвінчувань російської пропаганди припадає на факти, що стосуються України.

Стратегічні комунікації у співробітництві України з ЄС і НАТО посідають одне із пріоритетних місць [4]. Схвалений та імplementований ряд стратегічних документів у цьому напрямку. Із метою поліпшення координації європейської та євроатлантичної інтеграції і розвитку стратегічних комунікацій наприкінці квітня 2016 р. уперше в історії України у складі Уряду було створено посаду віцепрем'єр-міністра з європейської та євроатлантичної інтеграції, на яку була призначена І. Климпуш-Цинцадзе. Практично одразу після того, як із 1 вересня 2017 р. Угода про асоціацію між Україною та ЄС повністю набула чинності, у жовтні того ж року Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію комунікацій у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 рр., щорічно схвалюються плани заходів із її імplementації. У документі зазначено, що "Масштабність процесу єв-

ропейської інтеграції України та впровадження положень Угоди про асоціацію, вплив цих процесів на життя кожного громадянина робить необхідним проведення потужної роз'яснювальної та комунікаційної роботи" [5–7].

За ініціативи прем'єр-міністра з європейської та євроатлантичної інтеграції, відновлено постійну роботу міжвідомчої Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції України, запроваджено практику регулярних нарад заступників міністрів із питань євроінтеграції, налагоджено процес стратегічного планування. Розроблено новий порядок денний відносин Україна-ЄС, що базований на глибокій секторальній інтеграції в межах Угоди про асоціацію з ЄС. Разом із профільними міністерствами розроблено алгоритм поглиблення інтеграції з ЄС у пріоритетних сферах: цифровий та енергетичний ринки, митниця, питання юстиції, свободи й безпеки, а також підписання Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (Угода АСАА)" [8].

Одним із пріоритетних завдань визначено "протидію дезінформації, спрямованій на дискредитацію відносин України з ЄС і майбутнього членства України в ЄС" [9]. Під час 20-го Саміту Україна-ЄС, що відбувся 9 липня 2018 р., було досягнуто спільне рішення посилити роботу зі стратегічних комунікацій, і конкретизовано під час засідання Ради асоціації 17 грудня 2018 р. Також у цьому році був представлений План із протидії дезінформації ЄС, у якому головним джерелом інформаційних загроз було визначено Росію та передбачено збільшення бюджету зовнішньополітичної служби ЄС на стратегічні комунікації [9–11]. У 2019 р. Євросоюз створив систему швидкого сповіщення про дезінформацію, її учасники: Єврокомісія, Рада ЄС, Європарламент і країни ЄС, що стало важливим кроком із підготовки до проведення виборів до Європейського Парламенту того ж року. Робота в системі була обмежена лише для Євросоюзу, але передбачено співпрацю з партнерами, до якої увійшла й Україна, яка перебуває на передовій протидії російській пропаганді. У листопаді 2019 р. Україна та ЄС домовилися відновити засідання Групи високого рівня Україна-ЄС із питань стратегічних комунікацій. Про ці й інші питання взаємодії у сфері інформаційної політики та протидії дезінформації віцепрем'єр-міністр із питань європейської та євроатлантичної інтеграції України, Д. Кулеба, спілкувався із європейськими фахівцями, де було домовлено про підготовку та проведення зустрічі на високому рівні, щоб обговорити питання протидії дезінформації та підвищення стійкості до інформаційних впливів. Також зазначено, що під час зустрічі було обговорено формати залучення України до діяльності Робочої групи з питань дезінформації Генерального директорату Єврокомісії з комунікацій та поглиблення співпраці з оперативною робочою групою з стратегічних комунікацій Європейської служби зовнішніх справ [12].

У січні 2019 р. ЄС та Україна провели третю зустріч неформальної Робочої групи високого рівня зі стратегічних комунікацій. Було підкреслено важливість неформальної Робочої групи як платформи для діалогу й обміну досвідом у сферах стратегічних комунікацій, протидії дезінформації та питаннях, пов'язаних із медіа та готовність розширити свою залученість в Україні щодо підтримки в розвитку та зміцненні потенціалу і синергію нинішніх активностей. Україна зобов'язалась посилити залученість Уряду у стратегічні комунікації на національному та місцевому рівнях, а також послідовно втілювати Стратегію комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 рр. і передбачені нею річні плани дій [13, 14].

Невід'ємним складником євроінтеграційного процесу є курс України на євроатлантичну інтеграцію, який по-

силює й розширює політичну та економічну взаємодію з ЄС. Згідно зі Стратегією національної безпеки, "виходячи з довготермінової цілі приєднання до загальноєвропейської системи безпеки, основу якої є НАТО, Україна поглиблюватиме співробітництво з Альянсом із метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства у цій організації" [15]. Співробітництво з Альянсом у зовнішньополітичній сфері, спрямоване на спільну протидію безпековим викликам і загрозам, має на меті сприяти стабілізації безпекового середовища в Європі та світі й підтримати демократичні реформи в Україні. Водночас питання можливого вступу України в Альянс залишається невирішеним. Натепер Україна активно використовує формат стратегічного партнерства у відносинах із НАТО. В умовах російської агресії Альянс надає допомогу Україні в модернізації її системи оборони й безпеки на основі сучасних технологій, комунікацій і менеджменту, бере активну участь у забезпеченні дієвої міжнародної підтримки України. Зважаючи на провідну роль Північноатлантичного альянсу в сучасній системі безпеки на Європейському континенті, Україна виходить із необхідності всебічного поглиблення відносин особливого партнерства з НАТО на засадах, визначених у Хартії про особливе партнерство й інших документах. Політична та військова співпраця з Альянсом є для України життєво необхідною. Нинішня спрямованість НАТО на захист своїх кордонів у східній Європі надає Україні надзвичайно важливий шанс для приєднання до діяльності Альянсу, розвитку секторальної співпраці з Польщею та країнами Балтії.

Створення й розвиток спроможностей у сфері стратегічних комунікацій для оборони держави є одним із завдань Альянсу в наданні допомоги Україні. НАТО надає сприяння як державним установам, так і громадським організаціям, зокрема через імплементацію Дорожньої карти Партнерства зі стратегічних комунікацій Україна-НАТО. Цей документ було підписано у вересні 2015 р. і дозволяє впроваджувати різноманітні програми й проекти, допомагає інформувати громадськість про події в державі та протидіяти російській пропаганді. Дорожня карта є єдиною угодою такого роду між НАТО і країною-партнером і передбачає реагування на них через упровадження стратегічних комунікацій. Їхню практичну реалізацію було розпочато у 2016 р., а саме – проведенням у березні спільно Міністерством інформаційної політики України (МІП), РНБОУ і Центром інформації та документації НАТО в Україні першої зустрічі робочої групи з розробки структури стратегічних комунікацій і механізмів координації. Розроблено план реалізації Дорожньої карти на короткотермінову перспективу. Стратегічні комунікації стали частиною Комплексного пакету допомоги для України (засідання від 9 липня 2016 р. у Польщі) схваленого Комісією Україна-НАТО, мета якого – консолідація та збільшення допомоги НАТО для України, що дозволить краще забезпечити власну безпеку та провести необхідні реформи, зокрема, у секторах безпеки й оборони [4].

Ключову позицію у співпраці України-НАТО у сфері стратегічних комунікацій займає Центр інформації й документації НАТО (ЦІДН), який щороку проводить ряд заходів, підтримує активну співпрацю з українськими громадськими організаціями й аналітичними центрами, сприяє проведенню інформаційної кампанії із забезпечення підтримки вступу України до НАТО в межах виконання Концепції вдосконалення інформування громадськості про співробітництво України з НАТО на 2017–2020 рр. Під час презентації свого звіту за час роботи в Уряді (із 2016 до 2019), віцепрем'єр-міністр із питань європейської та євроатлантичної інтеграції України І. Климпуш-Цинцадзе, зазначила, що "Зусилля України із побудови системного та взаємовигідного діалогу з НАТО

отримали потужну підтримку Альянсу. У Києві було відкрито повномасштабне дипломатичне Представництво НАТО. Жодна країна, яка не є членом Альянсу, не має такого унікального представництва, як Україна. Альянс визнає прагнення України стати повноправним членом і готовий підтримувати її на шляху реформ" [8].

У межах механізму Розширеної співпраці між ЄС і НАТО натеper існують три основні сфери взаємодії із країнами-партнерами: зберігання й безпека боєприпасів, кібербезпека, стратегічні комунікації. Ці спільні зусилля сприятимуть посиленню стійкості партнерів, які не є членами Альянсу, до потенційної агресії, а також сприятимуть процесу їхнього реформування.

Координація дій ЄС і НАТО в розвитку співпраці з Україною у сфері стратегічних комунікацій є дуже важливою. Така координація надасть підтримку Україні й іншим партнерам у їхніх зусиллях, спрямованих на підвищення стійкості та здатності захищати себе від внутрішніх, гібридних та інформаційних загроз. Стратегічні комунікації також відіграють провідну роль у збільшенні поінформованості про обидві організації та в боротьбі з дезінформацією. Представництво НАТО зараз очолює координаційну групу донорів для сектору безпеки й оборони та тісно співпрацює з Консультативною місією ЄС в Україні із питань стратегічних комунікацій, Центр інформації та документації НАТО проводить спільні тренінги. Персонал НАТО також працює з Групою ЄС із підтримки України, зокрема щодо визначення конкретних проектів, включаючи й сферу стратегічних комунікацій.

5 грудня 2019 р. було проведено пресконференцію "Стратегічні комунікації – складова ефективного реформування правоохоронної системи" на якій, директор Центру стратегічних комунікацій "СтратКом Україна" О. Горбач зазначила, що стратегічні комунікації є важливою складовою інтеграції України в НАТО, це одна з важливих компонентів роботи євроатлантичного альянсу, і це пов'язано з тим, що комунікації безпосередньо впливають як на ефективність інформаційних компаній, які здійснює НАТО, так само і на їхні військові операції. Україна зараз фактично перебуває у процесі євроатлантичної інтеграції, і те, що ми починаємо процес реалізації стратегічних комунікацій у державі – є надзвичайно важливим, оскільки це є фактично стандартом НАТО, який Україна повинна буде реалізувати по всій вертикалі влади [4, 16].

Спільно з НАТО Україна доцільно працювати на формування сприятливого інформаційного середовища та міжнародної системи протидії інформаційній агресії, протидії дезінформації з боку країни агресора та викривленню реальної картини подій у світових ЗМІ та комунікаційних мережах, вона потребує чітких механізмів стратегічних комунікацій. Причому особливу увагу варто приділити двом аспектам гібридного протистояння з РФ. Першим є послідовні зусилля України зі сприяння у створенні передумов для утримання та посилення міжнародних санкцій проти Росії [17]. Другий аспект пов'язаний зі спільною з НАТО та ЄС протидією політиці РФ, яка передбачає хаотизацію політичного, економічного та суспільного порядку денного в Україні та Європі [18].

Висновок. Ефективне здійснення європейської та євроатлантичної інтеграції у сфері комунікацій, змушує міжнародні організації й державні інституції включати їх до національних програмних документів України та стратегії зовнішньої й безпекової політики держав. Ключову позицію в цьому питанні займають стратегічні комунікації, які потрібно розвивати та поглиблювати, як із кожною з організацій окремо, так і в контексті їхньої безпекової співпраці, оскільки вони сприяють забезпеченню міжнародних і національних інтересів у світі, а

втрата контролю над ними зробить нашу державу вразливою до інформаційного впливу ззовні.

Список використаних джерел:

1. Strategic communications and national strategy. Chatham House Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/International%20Security/r0911stratcomms.pdf>.
2. Макаренко Є. А. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах [Електронний ресурс] / Є. А. Макаренко – Режим доступу до ресурсу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3117
3. The EU Global Strategy: From Vision to Action [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://europa.eu/globalstrategy/en/eu-global-strategy-vision-action>
4. Аналітична записка ENС. Гарантування безпеки в Україні на Східній Європі: Нові формати співробітництва НАТО і ЄС з Україною [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://geostrategy.org.ua/images/Analysis-of-EU-NATO-Ukraine_Ukr.pdf
5. Стратегічні комунікації у фокусі співробітництва Україна-ЄС-НАТО в сучасних умовах [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://geostrategy.org.ua/ua/analitika/item/1593-strategichni-komunikatsiyi-u-fokusi-spirovbitnitstva-ukrayina-es-nato-v-suchasni-umovah>
6. СТРАТЕГІЯ комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки умовах [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2017-%D1%80#n10>
7. Про затвердження плану заходів на 2018 рік з реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/272-2018-%D1%80>
8. Звіт Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Іванни Климпуш-Цинцадзе за час роботи в Уряді (з 2016 по 2019 рр.) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.center.gov.ua/component/k2/item/3447-%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82-%D0%B2%D1%96%D1%86%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BC%E2%80%99%D1%94%D1%80-%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80-%D0%B7%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8C%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D1%82%D0%B0-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B0%D1%82%D0%BB%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D1%96%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D0%BB%D0%B8%D0%BC%D0%BF%D1%83%D1%88-%D1%86%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B0%D0%B4%D0%B7%D0%B5-%D0%B7%D0%B0-%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8-%D0%B2-%D1%83%D1%80%D1%8F%D0%B4%D1%96%D0%B7-2016-%D0%BF%D0%BE-2019-%D1%80%D1%80>
9. Про затвердження плану заходів на 2019 рік з реалізації Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2019-%D1%80>
10. Золотухін Д. Ю. Біла книга спеціальних інформаційних операцій проти України 2014–2018 / Д. Ю. Золотухін. – К., 2018.
11. Joint statement following the 20th EU-Ukraine Summit Brussels, 9 July 2018 комунікації [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.consilium.europa.eu/media/36086/joint-statement-eu-ua-summit-2018.pdf>
12. Спільна заява для преси за результатами 5-го засідання Ради асоціації між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/UKR.pdf>
13. Plan to combat fake news proposed as EU elections approach [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/article/us-eu-internet-fakenews/plan-to-combat-fake-news-proposed-as-eu-elections-approach-idUSKBN1O41LM?feedType=RSS&feedName=worldNews&utm>
14. ЄС та Україна провели третю зустріч неформальної Робочої групи високого рівня зі стратегічних комунікацій [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/news/yes-ta-ukrayina-proveli-tretyu-zustrich-neformalnoyi-robochoyi-grupi-visokogo-rivnya-zi-strategichnih-komunikacij>
15. Україна та ЄС відновлять засідання Групи високого рівня щодо стратегічних комунікацій [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1834340-ukrayina-ta-yes-vidnovlyat-zasidannya-grupi-visokogo-rivnya-schodo-strategichnih-komunikatsiy>
16. Стратегічні комунікації є важливою складовою інтеграції України в НАТО [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1839639-strategichni-komunikatsiyi-ye-vazhlyvoju-skladovoyu-integratsiyi-ukrayini-v-nato-ekspert>
17. 6 років окупації Криму. Якою має бути світова політика невизнання спроби анексії Кримського півострову [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.blackseanews.net/read/161341>
18. D. N. Jensen P. B. Doran Chaos as a Strategy. Putin's Promethean Gamble [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://1f3d3593-8810-425c-bc7f-8988c808b72b.filesusr.com/ugd/644196_46af11fbc287466f96a9ecdffad0fa7c.pdf